

МЕЂУНАРОДНИ ПОЛОЖАЈ И ЦИЉЕВИ СРБИЈЕ

Сажетак: Крајем XX века Србија се суочила са међународном политичком и економском изолацијом, ратовима у непосредном окружењу и бомбардовањем НАТО пакта. Стога су циљеви њене спољне политике почетком XXI века били да изврши нормализацију односа са Западним савезом, да се укључи у процес европске интеграције, као и да интензивним развојем покуша да надокнади период економске регресије. У овом тренутку Србија се увелико налази у процесу приступања Европској унији отворивши 12 од 35 поглавља у преговорима о чланству. Међутим, између Србије и Сједињених Америчких Држава и Европске уније као њиховог најважнијег савезника постоје супротстављени интереси када је реч о статусу Косова и Републике Српске у оквирима Босне и Херцеговине. Претходно поменуто доводи Србију у положај да тражи заштиту од Русије као свог традиционалног савезника у Уједињеним Нацијама када се гласа о овим питањима. Дакле, међународни положај Србије изузетно је сложен јер је она рапапета у заштити својих европских и националних интереса. Стога остаје да се види да ли ће императиви приступања Унији приморати Србију да усагласи своју спољну политику са спољном политиком Европске уније.

Кључне речи: Србија, спољна политика, Европска унија, међународни положај, преговарачка поглавља, Русија, Кина, Уједињене Нације, економски односи

Увод

Током деведесетих година прошлог века Србија се нашла под ударом Западног савеза који се испољавао у скали од економских санкција, па све до бомбардовања Срба у Босни 1995., а затим и Србије 1999. године. Овај удар био је вишеструко узрокован. Основни разлог био је у томе што су Срби у прво време одбијали да признају поделу Југославије по републичким границама и да остану у унитарној Хрватској и Босни и Херцеговини где не би било њихове државне самосталности. Међутим, притисак је постојао и зато што је Србија у привредном и идеолошком смислу била ван европских токова. Преображај једнопартијског система у вишепартијски, као и прихватање начела

* vzcevic@eunet.rs

смењивости власти у Србији текао је са великим отпором, а још спорије се одвијао процес претварања друштвене у приватну својину. Држава која није уложила напор да се уклопи у процес европске интеграције територијално је ампутирана и политички маргинализована. Из данашње перспективе запажа се да је трагедија Срба у томе што су платили високу цену супротстављања Западу, иако су се борили против антиевропске идеологије хрватског неофашизма и муслиманског верског екстремизма.

Циљ данашње Србије јесте да пронађе начин да превазиђе историјске поразе са краја XX и прве деценије XXI века (независност Црне Горе и проглашена сецесија Косова). Постоји тежња да се српска држава економски развије, да се изгради неопходна инфраструктура у циљу укључивања у европске токове, да се стабилизују односи у региону, да се заврши започети процес приступања Европској унији, као и да се одрже добре везе и углед који је постојао у свету. Ове намере нису лако оствариве у контексту савременог ривалитета и сукобљавања између Западног савеза с једне, и Русије и Кине с друге стране.

Повезаност Србије са Европском унијом

Историјски аспект

Европска унија и Српска држава почивају на темељима античке филозофије, права и науке, као и на хришћанској цивилизацији. Српска средњовековна држава наследила је тековине Рима и Византије. Српски песник опевао је средњовековног јунака Бановић Страхињу јер је одбацио и поразио оријентално насилништво да би афирмисао европске вредности витештва, љубави и праштања. Карађорђе је ослобађајући Србе и положивши темеље модерне Српске државе увео европско образовање и законодавство, а забранио је зулум и право јачег. Доносићи Сретењски устав 1835. године, српски народ усвојио је један од првих демократских устава у Европи. Од 1903. године Српска држава је била једна од ретких европских држава са демократским уређењем. Историјски посматрано, знаменити Срби никада се нису борили да буду ван Европе, него у њој.

У Србији се на позитиван начин глобално гледа на исход I светског рата који је уз *неужно* жртвовање читавих генерација довео до ослобођења Срба ван територије Краљевине Србије, као и других јужних Словена. Борба Срба у II светском рату допринела је стицању привилегованог *несврстаног* статуса између два идеолошка и војна блока. Дакле, у српским интелектуалним круговима преовладало је мишљење да су сукоби између великих европских сила у суштини прилика да се вештим политичким маневрисањем остваре национални интереси. Насупрот претходно изнетом, закључци великих европских држава, без обзира да ли су победници или поражени, у два светска рата ишли су у другом правцу. Тако се примера ради, у Француској несумњива победа у „великом рату од 1914. до 1918. године“ заправо сматра *пировом* из више разлога (Cartou, Clergerie, Gruber, Rambaud, 2006: 23). Реч је пре свега о неприхватљивим и неоправданим људским и материјалним губитцима насталим због

недовољне свести о последицама примене нових индустријских оруђа (тешка артиљерија, бојни отрови и сл...). Силе победнице у I светском рату Немцима нису наметнуле моралну одговорност за избијање рата, те су ови последњи развили тезу да су његови резултати неправедни и да немачка војска заправо и није стварно поражена на бојном пољу. Француска и њени савезници су по склапању Версајског мира тражили модел који би Немачкој дозволио да се економски развија, али и који би истовремено обуздао немачки национализам и реваншизам, односно који би омогућио стварни територијални, политички и војни надзор над овом последњом. Југословенска држава је снажно подржавала иницијативу Француске из 1929. године о стварању Европске уније кроз успостављање јединственог европског тржишта.¹ Ова иницијатива је дефинитивно напуштена по атентату на краља Александра Карађорђевића у Марсељу 1934. године.

Услед одсуства моралне кривице и војног и територијалног надзора у Немачкој дошло је до појаве фашистичко-реваншистичке идеологије која је проузроковала II светски рат. I светски рат је допринео стварању ауторитарних политичких режима леве и десне оријентације у великим европским државама (Русија, Немачка, Италија). Што је најгоре оба светска рата су некад убедљиво највеће светске привредне и војне силе из Европе претвориле у другоразредне играче на међународној сцени у дубокој сенци територијално и популацијски јачих суперсила тј. Сједињених Америчких Држава и некадашњег Совјетског Савеза. Ипак, борбом у I и II светском рату српски народ је допринео изградњи данашње модерне Европе.

После два светска рата у великим европским државама јачала је свест да је нужен креативан *градитељски* напор да се на подручју Европског континента пронађе алтернативно решење за модел владавине заснован на нацији, религији и државном суверенитету који је установљен још у XVIII веку (Pecheuil, 2007: 12). Наиме, доминирајући национални модел владавине је путем примене начела државног суверенитета требало да доведе до једнакости међу државама и немешања у унутрашње послове. У пракси пак, у Европи је заправо долазило до доминације великих над малим државама, до стварања привремених интересних савеза и до сукоба интереса који се решавао дипломатским или војним средствима са непоправљивим последицама. Стога се идеја о стварању федералних веза између држава ширила у европским политичким, привредним и интелектуалним круговима у XX веку (Сиђански, 1996: 35 и даље). Ова замисао пак је наишла на отпор код дела владајућих националних структура које су желеле да сачувају полуге власти, али и да заштите национални идентитет *старих* европских држава.

Настанак и опстанак „европске федралистичке идеје“ није само последица светског ширења либералног капитализма и остваривања интереса САД. Њена популарност код европских нација јавила се као плод мучног искуства и

¹ Збирка радова коју је приредио Маринко Вучинић под насловом „*Наши погледи на Европу-Српски интелектуалци о европским проблемима између два рата*“, Едиција студије, Службени гласник, Београд, 2013., стр. 40. Реч је о чланку Јован М. Јовановића, „*Уједињене државе Европе*“, Српски књижевни гласник, 1., 1929., књига XXVIII, број 5, стр. 351-361.

развоја политичке свести да је привредна интеграција, односно политичка, културна и правна сарадња напреднија и хуманија у односу на националистичке сукобе са разарајућим последицама.

Ако се сагледа развој модерне Српске државе уочава се да је она стремилa ка европским вредностима, тј. уобличавању државе са демократским институцијама, економском развоју и очувању мира.

Географски аспект

Територија Србије налази се на Европском континенту. У члану 49 уговора о Европској унији наглашено је да свака европска држава која поштује начела садржана у члану 2 истог уговора може да затражи да постане чланица Уније. Дакле, чланство у Унији је превасходно условљено географским критеријумом територијалног припадништва Европском континенту. Колико је ово важно говоре следеће околности. Наш геополитички положај је такав да у пракси у многим ситуацијама од нас очекују, а и нама не преостаје ништа друго да се понашамо као део Европске уније. Примера ради, мигрантска криза и изазови тероризма доводе до тога да Европска унија тражи од Србије да повлачи потезе као да је њена пуноправна чланица. Путни и железнички коридори кроз Србију повезују државе чланице Европске уније. На светским преговорима о храни Србија нема куд него да се прикључи делегацији Европске уније или обрнуто, делегација Европске уније позива српску делегацију да буде у њеном саставу јер је Србија део Европе. Бити у географском положају у каквом је Србија а бити ван процеса европске интеграције готово је неизводљиво са аспекта нормалног функционисања државе и њеног развоја.

Економски аспект

У 2016. години укупна привредна размена Србије износила је 30,8 милијарди евра а од тога је 64,4 одсто отишло на размену са државама чланицама Европске уније.² Други најважнији економски партнер Србије су државе чланице ЦЕФТА тј. државе из региона југоисточне Европе а пре свих Босна и Херцеговина, Црна Гора и Македонија које су на путу ка чланству у Европској унији. У периоду од 2009. до 2016. године Србија је утростручила свој извоз на тржиште Уније који је порастао са 3,2 милијарде на 8,9 милијарди евра.³ Трговински дефицит је и даље на страни Србије, али се непрестано смањује јер извоз српских производа у Унију бележи већи раст од увоза што доводи до побољшања покривености увоза извозом и то са мање од 50 одсто у 2009. години на преко 77 одсто у 2016. години. Интересантно је и да у области пољопривреде Србија остварује суфицит у размени са Европском унијом. Извоз пољопривредних производа из Србије у Европску унију бележи стални раст, те је удвостручен са 640 милиона евра у 2009. на 1,4 милијарде евра у 2016. години.

² Републички завод за статистику: *већи увоз и извоз у 2016.*, 17.07.2017., [https:// www.blic.rs](https://www.blic.rs)

³ *Користи које је Србија остварила у трговини са тржиштем Европске уније*, 22.01.2018., <https://europa.rs>

Увоз европских пољопривредних производа у Србију је такође удвостручен са 440 милиона евра у 2009. на 800 милиона евра у 2016. години. Дакле, суфицит Србије у области трговине пољопривредним производима са Европском унијом порастао је са 400 милиона евра у 2009. на 600 милиона евра у 2016. години. Од укупног извоза пољопривредних производа Србија пласира 48 одсто на тржиште Европске уније.

Директне стране инвестиције у Србији у 2017. години износиле су 2,1 милијарде евра.⁴ Од тога страна улагања предузећа из Европске уније износе 77 одсто.⁵ Предузећа из Европске уније су у Србији запослила преко 200 хиљада људи повећавају конкурентност српске привреде, њен извозни потенцијал и буџетске приходе, истовремено доприносећи привредном расту у целини.⁶ Отварање ка Европској унији је створило разноврсност понуде и снизило цене за српске потрошаче.

Перспективе

Односи између Србије и Европске уније су интегративне, а не билатералне међудржавне природе. Процес приступања Европској унији захтева свеобухватни друштвени преображај у смислу промена у националном законодавству, правосуђу, привреди, пољопривреди, инфраструктури, екологији, здравству, саобраћају итд... Претходно поменути процес подразумева и пренос државног суверенитета од националних ка европским институцијама, што значи да се поједини закони или одлуке више неће доносити у Београду, већ у Бриселу. Улазак у Европску унију за Србију је нужан како би се уклопила у политичко и економско окружење којем припада у географском и цивилизацијском смислу. Приступање Европској унији у овом тренутку мора да буде примарни циљ српске спољне политике јер је искуство претходне две деценија показало да је одсуство европске детерминанте у српској спољној политици имало негативне ефекте по територијални интегритет, економски и друштвени развој и модернизацију српске државе.

Односи Србије и Русије

Историјско-политичке везе Србије са Русијом

Срби су везани за Русију као заштитника словенског, православног становништва на Балкану. Без политичке, а некад и војне подршке Русије питање је да ли би настала и опстала модерна Српска држава, те се ова последња традиционално ослања на ону прву.

И данас Србима често не преостаје ништа друго него да траже заштиту Русије и председника Владимира Путина пред опасношћу од *западних* иници-

⁴ НБС: у 2017. директне стране инвестиције 2,1 милијарди евра, 22.01.2018., rs.n1info.com

⁵ Користи које је Србија остварила у трговини са тржиштем Европске уније, 22.01.2018., <https://europa.rs>

⁶ Користи које је Србија остварила у трговини са тржиштем Европске уније, 22.01.2018., <https://europa.rs>

јатива за коначним формално-правним одвајањем Косова од Србије или укидањем Републике Српске, што би довело до новог егзодуса српског народа ка матици. Ова заштита је искључиво политичке природе и одражава се у Руској употреби права вета у Савету безбедности Уједињених нација онда када *западни савезници* желе да изгласају акте против српских националних и државних интереса. Поред тога, Русија делује и у другим међународним организацијама на страни Србије кад је реч о пријему Косова у исте. Спољнополитички погледи и интереси Србије и Русије често се поклапају, али данашња Русија у Европи нема улогу и утицај који је имао СССР. Русија од 1989. године војно, политички и економски не контролише источноевропске државе, што значи да није присутна на граници са Србијом и нема непосредан утицај на решења која се усвајају за западни Балкан. У овом контексту обраћање Русији да реши проблем српског народа на Косову, Босни или у Хрватској већ дуги низ година изгледа као молба поднета на погрешном шалтеру. Положај и безбедност Срба на овом простору и стабилност Републике Србије практично највише зависи од воље Сједињених Америчких Држава и Европске уније као њиховог главног савезника. Србија је поред тога, економски упућена и везана за Европску унију и државе бивше Југославије које су већ постале или имају намеру да постану чланице Европске уније и НАТО пакта. У гоестратешком смислу процес европске интеграције није заокружен ако се не прошири и на Србију, Црну Гору, Македонију, а затим и на Босну и Херцеговину и Албанију.

Русија је највећа држава на свету чија територија се простире како на европском, тако и на азијском континенту. Да би контролисали толики простор Руси су изграђивали ауторитарне владарске системе на челу са царем, Генералним секретаром партије или Председником, а утемељене на догми православне вере или идеологији комунизма. Српски народ који припада европском простору није склон ауторитарним владарима и системима ма колико се они напредним представљали, о чему сведоче преврати и политичка убиства од Карађорђа и Кнез Михајла, па све до Зорана Ђинђића. Велико је питање да ли би Србија уопште могла да инкорпорира ауторитарни модел друштва.

Економске везе Србије и Русије

Привредна размена између Србије и Руске федерације иде узлазном путањом захваљујући закљученом "Трговинском споразуму о слободној размени из 2001. године."⁷ Привредна размена у 2016. години износила је нешто мање од 2 милијарде долара, али уз значајан српски трговински дефицит од 566 милиона долара и покривености увоза извозом од свега 53 одсто.⁸ Наиме, Србија је за првих 10 месеци 2016. године извезла робе у вредности од нешто преко 690 милиона долара док је истоовремено увезла робе за милијарду и двеста седамнаест милиона долара.⁹ Овај дефицит је производ чињенице да Србија из

⁷ Закон о потврђивању слободне трговине између СР Југославије и Руске Федерације, 23.01.2018., www.pks.rs

⁸ 22.01.2017., www.pks.rs

⁹ 22.01.2017., www.pks.rs

Русије увози стратешке производе попут нафте и гаса. Међутим, извоз Србије на руско тржиште у првој половини 2017. године вредео је 471 милион долара, што је пораст од 24,1 одсто у односу на 2016. годину са тенденцијом да достигне милијарду долара.¹⁰ На руско тржиште Србија највише извози прехранбене производе, односно воће (јабуке, трешње, јагоде и вишње), лекове, гуме, алуминијумске производе и хулахопке. Извоз воћа бележи раст од 11, млечних производа од 6,5, поврћа од 10,5, меса и месних прерађевина чак 186 и пића 36 одсто. Међутим, српски увоз се односи на стратешке производе попут сирове нафте, природног гаса, руде гвожђа и бакарне жице. Нафта и гас су кључни за грејање становништва и индустријску производњу што Србију доводи у зависну позицију. Укупан увоз у првој половини 2017. године износио је 809,4 милиона долара, а укупна привредна размена између две стране била је 1,3 милијарде долара.

Перспективе

Одржање добрих односа између Србије и Русије има важне економске и политичке аспекте. Русија је главни снабдевач Србије гасом у чему се додуше ова последња не разликује у односу на друге европске државе. Поред тога, Русија има разумевање и пружа подршку српским националним интересима у међународним организацијама и институцијама. Међутим, односи са претходно поменутом државом су билатералне, међудржавне природе, те самим тим нижег интензитета у односу на процес интегрисања у Европску унију. Дакле, за спољну политику Србије приступање Европској унији је од примарног, а међудржавна сарадња са Русијом од секундарног значаја. Развој ове сарадње има своје границе јер не би смела да угрози примарни циљ српске спољне политике. Срби више не би требало да испољавају *шизофрене тенденције*, тачније да се опредељују да раде, живе или да шаљу децу на студије у Европску унију, а да их љубав према Русији спречава да изграде европски модел код своје куће.

Односи Србије и Кине

Односи Србије и Кине, више од политичке, пре свега су економске природе. Кина је динамичним извозом своје робе створила трговинске вишкове који су је довели у позицију инвеститора на међународној сцени. У овом контексту треба имати у виду да су због светске економске кризе кинеске девизне резерве које су пласиране на финансијска тржишта смањене са 4000 милијарди у 2014. на 3200 милијарди у 2016. години. Стога је Пекинг заинтересован да пласира средства у специфичне инфраструктурне пројекте који би омогућили бољи пласман кинеске робе на европско тржиште и очували девизне резерве. Инвестирање у друге државе доприноси њиховом развоју, побољшању куповне моћи становништва, што опет олакшава продају кинеске робе. Овим Кина

¹⁰ Србија очекује рекордан извоз у Русију, 17.09.2017., <https://www.b92.net>

жели и да ојача свој политички утицај у свету и да изађе из политике окруживања које према њој воде Сједињене Америчке Државе. У том смислу, кинески председник Си Ђи Пинг је 2013. године промовисао програм назван "Нови пут свиле" да би повезао Кину са Европом и Африком путевима, железницом, лукама, аеродромима, гасоводима и нафтоводима.¹¹

Кинеска страна је инвестирала у Србији у инфраструктурне пројекте 3,5 милијарди евра.¹² Први инфраструктурни пројекат који су Кинези изградили у Европи јесте „Пупинов мост“ који преко Дунава повезује Земун и Борчу, а пуштен је у саобраћај 2014. године. Кинеска предузећа учествују у градњи аутопутева у Србији. Такође, кинеска страна је заинтересована за инвестиције у енергетику. У том смислу кинеско предузеће „SMES“ улаже 715, 6 милиона евра у изградњу новог блока у термоелектрани „Костолац“, као и у ревитализацију блокова Б1 и Б2. Кинези су заинтересовани за улагања у „Колубару“ и хидроелектрану „Ђердап.“ Поред тога, кинески „Nestlé“ преузео је Смедеревску железару за 46 милиона евра уз обавезу да у њену модернизацију инвестира још 300 милиона и да задржи свих 5500 радника.

За Србију је посебно интересантно што је Кина купила грчку луку Пиреј у чију модернизацију треба да уложи 260 милиона долара, са намером да је повеже са континенталним делом Европске уније. Од Солуна роба би железницом преко Македоније и Србије стизала до Будимпеште, а затим и до најважнијих економских центара у Унији.¹³ Реновирање пруге Београд - Будимпешта кључни је елемент овог програма о чему је донета одлука на самиту Кине и држава централне и источне Европе „16+1“ у Букурешту. Раздаљина од 350 километара данас се прелази за 8 сати, док би после реконструкције пруге била постигнута брзина од 160 км на сат, односно дужина путовања од 2 сата и 40 минута. Инвестиција од 3 милијарде долара покрила би се кинеским државним зајмом. Србија би модернизацијом ове пруге постала логистички центар и појачала би своју водећу улогу у региону. Модернизација железничког саобраћаја такође би повећала могућности за привлачење страног капитала, али и извоз домаће робе на тржишта Средњег истока и Азије чиме би била смањена зависност у односу на тржиште Европске уније и увећан привредни раст.

Закључак

Крајем XX века Србија се суочила са међународном политичком и економском изолацијом, ратовима и бомбардовањем НАТО пакта. Стога су циљеви њене спољне политике почетком XXI века били да изврши нормализацију односа са *западним савезом*, да се укључи у процес европске интеграције, али да интезивним развојем покуша да надокнади период економске регресије. У

¹¹ Michel Nazet, *La nouvelle route de la soie ou la resurrection d'un mythe*, 212.04.2014., www.diploweb.com

¹² „Пријатељство које се исплати: ово су највеће кинеске инвестиције у Србији“, 09.06.2016., <https://www.srbijadanas.com>

¹³ *Est-Central Europe on the New silk road*, 20.03.2017., www.geopolitika.hu

овом тренутку Србија се увелико налази у процесу приступања Европској унији отворивши 12 од 35 поглавља у преговорима о чланству. Европска унија је најважнији економски партнер Србије са учешћем од преко 64 одсто у њеној укупној привредној размени. Србија чланством у Европској унији заправо жели да имплементира европски политички и економски модел. Међутим, између Србије и Сједињених Америчких Држава и Европске уније као њиховог најважнијег савезника постоје супротстављени интереси када је реч о статусу Косова и Републике Српске у оквирима Босне и Херцеговине. Претходно поменуто доводи Србију у положај да тражи заштиту од Русије као свог традиционалног савезника у Уједињеним Нацијама када се гласа о стању на Косову, или пак о положају Српског народа у Босни и Херцеговини. Управо из ових разлога Србија се разликује у односу на чланице Европске уније и државе из региона које су у процесу приступања Унији, јер не жели да уведе економске санкције Руској Федерацији. Овакав став Србије пак ремети изграђено кохезионо јединство Запада према владавини руског председника Владимира Путина. Дугорочна намера *западних партнера* јесте да, санкцијама које погађају виталне гране руске привреде а то су енергетски сектор експлоатације нафте и гаса као и производња наоружања, доведу до промене режима у Москви. Стога све више јачају захтеви из САД и Европске уније да Београд усагласи своју спољну политику са политиком Европске уније што је и његова крајња обавеза у прелиминарним преговорима са претходно поменутом, односно да не седи на *два столице*.

Кад је реч о односима Србије и Кине они у овом тренутку нису толико деликатни и проблематични за *западни савез* као односи Србије и Русије. Србија пре свега, не ужива активну кинеску подршку у Уједињеним нацијама када је реч о одбрани националних интереса, обзиром да по овим питањима Кина заузима најчешће неутралан став. У фокусу остају све ближи економски односи Србије и Кине који и не би требали да буду толико спорни јер и Западне земље улажу напор да привуку кинеске инвеститоре и тиме подстакну привредни развој. Међутим, водеће чланице Европске уније ипак имају бојазан да би повећање кинеских инвестиција у државама централне и југоисточне Европе могло да доведе до кинеског политичког лобирања. Европска унија дакле, пажљиво прати колико кинеске инвестиције имају утицај на заузимање става и одлучивање држава чланица у институцијама Уније, али и колико се ове одражавају на политичка опредељења држава кандидата за чланство.

Суштински гледано, међународни положај Србије у овом тренутку је сложен и можемо у перспективи да претпоставимо да ће захтевати одређено појашњавање. Односи у свету су се променили у односу на период блоковске поделе после II светског рата, што значи да данашња Србије можда неће моћи на дужи рок да води политику *несвртавања* као некадашња социјалистичка Југославија. Утолико пре што се Србија налази у процесу европске интеграције који подразумева преношење дела суверенитета у корист институција у Бриселу. Приступни преговори о чланству у поглављу 35 налажу постизање споразума о нормализацији односа између Србије и албанских власти на Косову, док поглавље 31 тражи да држава кандидат спроводи спољно-политичке ста-

вове и смернице Европске уније. Остаје дакле да се види да ли ће императиви приступања Унији приморати Србију да усагласи своју спољну политику са спољном политиком Европске уније.

Литература:

1. Alomar Bruno, Daziano Sebastien, Lambert Thomas, Sorin Julien, *Grandes questions europeennes*, 3 edition, SEDES, Paris, 2013.
2. Berramdane Abdelkhaleq, Rosseto Jean, *Droit institutionnel de l' Union europeenne*, Montchrestien, Paris, 2005.
3. Berramdane Abdelkhaleq, Rosseto Jean, *Droit de l' Union europeenne*, LGDJ, Paris, 2013.
4. Boulouis Jean, *Droit institutionnel de L' Union europeenne*, Montchrestien, 5 édition, Paris, 1995.
5. Boulouis Jean, Chevalier Roger- Michel, *Les grands arrêts de la Cour de justice des Communautés*, Tome 1, Dalloz, 5 édition, Paris, 1991.
6. Cartou Louis, Clergerie Jean-Louis, Gruber Annie, Rambaud Patrick, *L' Union europeenne*, Dalloz, 6 edition, Paris, 2006.
7. Clapie Michel, *Manuel d' institutions europeennes*, Flammarion, 3 edition, Paris, 2010.
8. Defarges Moreau Philippe, *Les institutions europeennes*, Arman Colin, 3 édition, Paris, 1998.
9. Dimitrijević Vojin, Stojanović Radoslav, *Međunarodni odnosi*, Beograd, 1988.
10. Dinh Nguyen Quoc, Daillier Patrick, Pellet Alain, *Droit international public*, L.G.D.J., 3 edition, Paris, 1987.
11. Dubouis Louis, Gueydan Claude, *Grands textes de droit communautaire et de l' Union europeenne*, Dalloz, 4 édition, Paris, 1996.
12. Giscard d' Estaing Valery, *La constitution pour l' Europe*, Albain Michel, Paris, 2003.
13. Đurović Radomir, *Međunarodno privredno pravo*, Savremena administracija, Beograd, 1997.
14. Hartli T.C., *Osnovi prava Evropskih zajednica*, BPC, Beograd, 1998.
15. Hiks Sajmon, *Politički sistem Evropske unije*, Službeni glasnik, Beograd, 2007.
16. Isaac Guy, Blanquet Marc, *Droit général de l' Union europeenne*, Sirey, 10 édition, Paris, 2012.
17. Jacques Jean Paul, *Droit institutionnel de l' Union europeenne*, Dalloz, 5 edition, Paris, 2009.
18. Kent Penelope, *Law of the European Union*, M&E Pitman Publishing, 2 edition, London, 1996.
19. Le Monde éditions, collection l' Histoire au jour le jour., *L' Europe de Yalta à Maastricht 1945-1993.*, Paris, 1993.
20. Manin Philippe, *L' Union europeenne*, Pedone, Paris, 2005.
21. Mioche Philippe, *De l' idée europeenne à l' Europe*, Hachette, Paris, 1997.
22. Pecheul Armel, *Le traite de Lisbonne – La Constitution malgre nous?*, Editions Cujas, Paris, 2008.
23. Predić- Knežević Vesna, *Ogledi o suverenosti*, IPS, Beograd, 2001.
24. Prokopijević Miroslav, *Evropska unija*, Službeni glasnik, Beograd, 2009.
25. Račić Obrad, Dimitrijević Vojin, *Međunarodne organizacije*, Beograd, 1988.
26. Rideau Joel, *Droit institutionnel de l' Union et des Communautés europeennes*, L.G.D.J, 4 edition, Paris, 2002.

27. Samardžić Slobodan, *Evropska unija kao model nadnacionalne zajednice*, Institut za evropske studije, Edicija Analize, Beograd, 1998.
28. Sauron Jean-Luc, *Comprendre le traite de Lisbonne*, Gualino editeur, Paris, 2008.
29. Scotto Marcel, *Les intitutions européennes*, Edtions Le Monde poche, Paris, 1997.
30. Schwartz Bernard, *Le Droit aux Etats-Unis, une creation permanente*, Economica, Paris, 1979.
31. Simon Denys, *Le système juridique communautaire*, PUF, 3 edition, Paris, 2001.
32. Siđanski Dušan, *Federalistička budućnost Evrope*, Prosveta, Beograd, 1996.
33. Vučinić Marinko, *Naši pogledi na Evropu- Srpski intelektualci o evropskim problemima između dva rata*, Službeni glasnik , Beograd, 2013.
34. Zečević Slobodan, *Evropska unija– institucije i pravo*, Evropski univerzitet, Beograd, 2003.
35. Zečević Slobodan, *Evropska unija za sve Evropljane*, Centar za Evropsku uniju, Beograd, 2004.
36. Zečević Slobodan, *Institucionalni sistem i pravo Evropske unije*, Institut za evropske studije, Beograd, 2015.

INTERNATIONAL POSITION AND GOALS OF SERBIA

Summary: At the end of 20th century Serbia was faced with international political and economic isolation, wars in close environment and bombing of NATO alliance. Because of previous mentioned the goals its foreign policy at the beginning of 21th century were to normalized the relations with the western countries, to engage the proces of european integration and to get over of the period of economic regression by intensive economic development. At this moment Serbia is largely in the process of accession to the European Union by opening 12 of the 35 Chapters of membership negotiations. However between Serbia and US and the EU as their most important ally, there are a conflict of interests regarding the status of Kosovo and Republika Srpska within Bosnia and Herzegovina. Previously brings Serbia in postion to seek protection of Russia as its tarditional ally in the UN when there is a vote about these issues. Therefore, the international position of Serbia is extremely complex because it is crucified between defending its national and european interests. It remains to be seen whether the imperatives of joining the Union will force Serbia to harmonize its foreign policy with the foreign policy of the European Union.

Key words: Serbia, foreign policy, The European Union, international position, negotiation chapters, Russia, China, Unated Nation, economic relations